מתני' המחליף פרה בחמור. להכי נקט המחליף ולא אמר המוכר פרתו וילדה דאילו מוכר במעות לא קני לוקח עד דמשיך וכיון דמשך מידע ידיע אי ילדה כבר אי לא ילדה כבר וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי אבל מחליף פרה בחמור לא היה צריך למשוך הפרה (א) או החמור דאחד מהן שמשך נקנין חליפין לחבירו במשיכתו של זה בכ"מ שהן כדאמרינן בהזהב (לעיל דף מו.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין לפי שכשמשך זה בעל הפרה את החמור ניקנית הפרה לבעל החמור ואין ידוע אם ילדה או לא ילדה: **וכן המוכר שפחתו.** דקי"ל (ד) עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן מעות ניקנית לו השפחה ואפילו היא בבית בעלים ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו או לאחר שילדה והולד של בעלים זה אומר (ג) כן וזה אומר כן יחלוקו: **ישבע המוכר. גמ' כסימטא.** קרן זוית הסמוכה לרחבה ומוכרין בה בהמות ועבדים: **אימור דאמר סומכוס שמא ושמא.** בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.): **ברי וברי.** כגון מתני' דזה אומר כן הוא וזה אומר כן הוא מי אמר: **תנא סיפא.** שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי דתרי בשמא ושמא למה לי: **מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא.** [ב] דלקמן (ה) מוקמינן לה בדקטעה לידה דלאו הילך הוא הלי דקא מודי ליה בגויה ואית ליה נשבעין על העבדים ואית ליה טענו בחטים והודה לו בשעורין חייב: **מה שטענו לא הודה לו.** דלא דמי לטענו ק' והודה לו ג' דהתם מקלת טענה עלמה הודה לו אבל זה מודה לו בעבד אחר ועז"ז שטענו א"ל להד"ס: **ועוד.** אפילו אית ליה כמ"ד טענו חטים והודה לו בשעורים חייב: **הילך הוא.** וזה שמודה עליו מוכן הוא ליטלו ואיכא למ"ד דהילך פטור בפ"ק (דף ד.): **דמי עבד גדול.** מסרתי לך בידך שתקנהו לי ולא קנית ותובעו הדמים: **וזה אומר דמי עבד קטן.** יש לך בידי: **עומרי שדה גדולה.** מנין עומרים של שדה גדולה וזה אומר מנין עומרים של שדה קטנה מכרתי לך: כסות

מתני' [ג] המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו [ד] היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן ב' שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה א"ר חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם שפחה נמי דקיימא בסימטא [ה] ונוקמא אחזקת דמרא קמא וליהוי אידך המע"ה הא מני סומכוס היא דאמר [ו] ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא בברי וברי מי אמר [ז] אמר רבה בר רב הונא אין אמר סומכוס אפילו בברי וברי רבא אמר לעולם כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר ותני זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משלקחתי תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו בשלמא לרבא מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי השתא ברי וברי אמר יחלוקו שמא ושמא מיבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שמא ושמא אבל ברי וברי לא תנא סיפא שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי ואפ"ה יחלוקו תנן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר בשלמא לרבא דאמר כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר מש"ה ישבע אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי ליה מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא כדבעינן למימר לקמן: היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן [וכו']: [א] אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד [ח] אין נשבעין על העבדים אמר רב בטוענו דמי דמי עבד גדול דמי עבד קטן דמי שדה גדולה דמי שדה קטנה ושמואל אמר בטוענו כסות עבד גדול כסות עבד קטן עומרי שדה גדולה עומרי שדה קטנה כסות

וליחזי ברשותא דמאן קיימא. ולא"ת וכי נמי הוי הולד ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנאה דהא אמרינן בח"ה (ב"ב דף לו.) הגודרות אין להן חזקה משום דשמא מאליהן באו לרשותו או תפסן ברחוב כשהן הולכות לרעות וכי תימא הכא משפחה פריך דאמרינן התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה דהא משני הכא בעומדת באגם שפחה נמי כו' משמע דמפרה נמי פריך ועוד דקטן נמי דיש לו חזקה מפרש התם טעמא משום דאימא לא מנשיא ברא אבל הכא שמכר האם למה אין לומר שהוליכה בנה עמה לבית לוקח במקום שיש לה להיות וי"ל כיון דאיכא דרכא דממונא (ג) ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוענן ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוציא מידו אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק ולא דמי לאחד שהפקיד טלה אי אבל בעל הבית ויש לבעה"ב כמו כן טלה אי ומת אחד מהן דאמר בפ"ב דבכורות (דף יח: ושם) דהמפקיד הוי המע"ה ומועלת חזקת בעל הבית אע"פ שטוען ספק דהתם היה מוחזק בודאי בטלה אי מעיקרא אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בודאי זה בודאי אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחילה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת ואע"ג דלא דמי ממש לההיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחילה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי וולד אחר שנולד אלא בעובר ולפי מה שפי' שחזקת לוקח מועלת כשטוענן ברי א"ש דמשני דקיימא באגם ולא משני דקיימא ברשות לוקח ומיהו ה"מ לשנויי דקיימא בהה"ר אלא אין דרך בהמה ושפחה להתעכב שם כמו באגם וסימטא וברשות בעלים:

הא מני סומכוס היא. [ב] נראה לרבינו שמואל מדלא קאמר אלא הא מני סומכוס היא משמע דלא הדר ביה ממה דאוקמה בעומדת באגם ולא אייתי סומכוס אלא בשאין מוחזק לא זה ולא זה אבל היכא דמוחזק מודה סומכוס דעל אידך להניא דאיה וק' לר"י דלעיל (דף לז:) אמרינן דזה אומר איני יודע אם שאולה אם שכורה וזה אומר איני יודע יחלוקו ואוקימנא [ט] כסומכוס ואע"ג שהשוכר מוחזק במעותיו וי"ל התם שהמוחזק נמי טוען שמא אין חזקתו מועלת אבל הכא אוקימנא בעומדת באגם כדי לאוקמה אפילו בברי וברי דאי דאי הוה מוחזק חד מינייהו היתה מועלת חזקתו ומיהו

נא א מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה י ועי' במ"מ שמג עמין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף ג:

נב ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ד:

נג ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ג ב:

נד ד מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה ג שמג עמין לה טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ג:

מוסף רש"י

המחליף פרה בחמור וילדה. להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא נקט מוכר כדנקט בשפחה, דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך וכי משך דבר הנראה לעינים הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק, אבל בחליפין מתוקמא כגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהוא, כדתנן בקדושין (כמ.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולא ידעינן האמת אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וכרשות מוכר ילדה, או לאחר משיכת החמור וברשות לוקח ילדה (ב"ק צז:). **וכן המוכר שפחתו.** עבד כנעני נקנה בכסף ואע"ג שאין לפניו בשעת מתן תעות (שם). **אמר סומכוס אפילו בברי וברי.** דשמיסס טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דמתבע טוען ברי לי שאני מייב ואפילו הכי כיון דלני דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (ב"ק לה:).

מסורת הש"ס

(א) ב"ק לו: ב"ב לה., ב) [לעיל כ: וש"נ], ג) לעיל ב: [ב"ק לה:], ד) קדושין כב., ה) [ע"ז], ו) [לעיל לח:],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המחליף וכו' לא היה צריך למשוך הפרה והחמור כל"ל ותיבת אי נמחק: (ב) ד"ה וכן זה אומר כו' וח"ה אומר כו' יחלוקו: (ג) תוס' ד"ה ולחזי וכו' דיש ספק בדבר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמאי ישבע כו'. נ"ב וה"ה דהמ"ל מרישא זכה בגדול אמאי כיון דליכא שבועה לתורי' וכמש"ל לז ע"ב אלא משום דמתני' סומכוס היא כמ"ש בסיפא זה אומר כו' יחלוקו וי"ל דה"נ נסומכוס אבל למסקנא אמא הרישא גם כרבנן דמחויב שבועה ואינו יכול ליפטר ומשלם לפברא דלף ע"י גלגול ולפברא החולקת אחי כסומכוס (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ע"ה ס"ק מ"ו וסי' רכ"ג ס"ק טו): [ב] רש"י ד"ה מודה סומכוס. דלקמן כו'. נ"ב נ"ש ל"ש למה נקיט אוקימתא דבא שמא דאיפרך: [ג] תוס' ד"ה הא. נראה כו'. נ"ב אבל רמב"ם מפרש דהדר ביה משינוי קמא ואף רבנן ל"פ בעומדת באגם ובשמא ושמא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רכ"ג ס"ק ז):

עבד ונתן לו דמיס ולא כתב עדיין השטר ואירי במקום שכותבין השטר א״ג כגון שהמנו דיוכלו לחזור עד נתינת השטר וא״ת והיכי קאמר סומכוס יחלוקו והא ליכא דרכא דממונא ואמרינן בפ״ק (דף ב:) דלא פליג סומכוס וי״ל דמיירי כגון שא״ל המוכר בפני עדים עבד גדול אמכור לך בכ״ה דינרים ועבד קטן בעשרים דינרים ולא ידעינן מה קבל מלוקח:

כסות מה שטענו **לא** הודה לו. בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ׳ עומרים ומוכר אומר כ׳ דהיינו עומרי גדולה וקטנה הוי שפיר מה שטענו הודה לו אבל כסות ששואל סרבל גדול ומודה לו סרבל קטן אינו מודה לו כלל מה שטוענו: **זוקקין אתא** לאשמועינן. וא״ת לעיל (דף לח:) דאוקימנא זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ע״י גלגול אמאי לא פריך גלגול אתא לאשמועינן וי״ל דלעיל אתא לאשמועינן טובא שמגלגלין אפילו בדבר שאינו דומה אע״ג דלא הוו כמו סוטה: **רבי** מאיר היא דאמר **עבד הרי הוא כמטלטלין** (ה) דמי. וכן אקרקעות נמי נשבעין דהא בתמני׳ עבד ושדה קתני ומטלטלין דנקט לאפוקי שטרות דמאן דדרים רבוי ומיעוט ורבוי לא ממעט אלא שטרות כדמוכח בהגוזל בתרא (נ״ק דף קיז:) ומדמינן בסמוך שבועה לגזילה לקנות בשינוי דבתם נמי איכא רבוי ומיעוט ורבוי כדאמר בהגוזל בתרא (שם) ומיהו לענין קנין כסף לא הוי עבדים כמטלטלין לר״מ אלא ניקנין בכסף מדנקט גבי פרה מחליף לפי שאין ניקנית בכסף וגבי שפחה המוכר בתמני׳ ובברייתא בסמוך:

והא ר״מ איפכא שמעינן ליה. וכדבנן לא מצי לאוקמי דהא תניא בהדיא לקמן אין נשבעין על עבדים ועל קרקעות:

דלמא אעבדים נשבעין אקרקעות לא. וא״ת ומנא ליה לחלק כדי להקשות וי״ל דסמיך אמתני׳ די׳ גפנים דמייתי בסמוך דאין נשבעין על הקרקעות לר״מ ועל עבדים נשבעין כמו שמיכן וכדאיתא בברייתא דמייתי בסמוך וא״ת ואי ר״מ דרים ברבוי ומיעוט א״כ אקרקע נמי נשבעין ואי דרים כללי ופרטי אעבדים נמי אין נשבעין וי״ל דדרים רבוי ומיעוט ואית ליה שוס מיעוט דמוקי לה למעוטי קרקעות ולא עבדים דמאן דדרים רבוי ומיעוט צריך שני מיעוטין למעוטי קרקעות ועבדים ולא סגי בחד מיעוטא אע״ג דעבדים הוקשו לקרקעות כדאמר במרובה (נ״ק דף סב: ושם) (ו): **ואמר** ר׳ יוסי בר׳ חנינא **בענבים** בו׳. נלא ר׳ יוסי יש להוכיח דאין נשבעין על הקרקעות מדקתני ואינן כקרקע ואע״ג דפליגי הכא לענין שבת מודו כולי עלמא דלאו בכצורות דמיין והתולש חייב ולענין נ״ח מודו רבנן דבכצורות דמיין מדפריך בפ׳ גערה שנתפתחה (כתובות דף נא. ושם ד״ה סוף) כל העומד לגזוז כגזוז דמי ומיהו ר״ח פי׳ דהתם פריך מכח דקי״ל בהכונס (נ״ק דף נט: ושם ד״ה ופסק) כרבן שמעון דאמר אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים:

כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כדאמר רב פפא (ח) בדיילפי הכא נמי בדיילפי קשיא ליה לרבי הושעיא מידי כסות קתני עבד קתני אלא א״ר הושעיא כגון שטענו עבד בכסותו ושדה בעומריה ואכתי כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו א״ר פפא (ט) בדיילפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין אתא לאשמועינן תנינא (י) זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אלא אמר רב ששת הא מני ר״מ היא דאמר עבדא כמטלטלין דמי ואכתי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו סבר לה כר״ג (יא) דתנן טענו חטים והודה שעורים פטור ר״ג מחייב אכתי הילך הוא אמר רבא עבדא דקטע לידיה ושדה שחפר בה בורות שיחין ומערות והא ר״מ איפכא שמעינן ליה (יב) דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם בשעת הגזילה ר״מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך הא לא קשיא כדמחליף רבה בר אבוה ותני רבי מאיר אומר משלם בשעת הגזילה וחכ״א אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך אלא ממאי דסבר ר״מ מקשינן קרקע לעבד מה עבד נשבעין אף קרקע נשבעין דלמא אעבד הוא דנשבעין אבל אקרקע לא לא ס״ד דתניא (יג) המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה (יד) זה אומר ברשותי וזה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו (טו) זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי (טז) שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר״מ וחכ״א אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות לאו מכלל דר״מ סבר נשבעין ממאי דלמא כשם קאמרו ליה כי היכי דאודית לן בקרקעות אודי לן נמי בעבדים תדע (יז) דתנן ר״מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד י׳ גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר״מ מחייב וחכ״א (יח) כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וא״ר יוסי בר חנינא (יט) ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו דמר סבר (כ) כבצורות דמיין ומר סבר לאו כבצורות דמיין אלא לעולם כדרבי הושעיא ודקשיא לך זוקקין איצטריך סד״א כסות עבד כעבד דמי עומרי שדה כשדה(קב) דמי קמ״ל: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אימא סיפא זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה (כא) ולרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעיא מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא ודקטעה לידה כדרבא: **מתני׳** המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו (כב) נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו: **גמ׳** ה״ד אי דאמר ליה קוץ לאלתר (כג) אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע אי דאמר ליה כל אימת דבעית קוץ (כד) אפילו רביעית נמי לבעל זיתים לא צריכא (כה) דאמר ליה סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי א״ר שמעון (כו) בן פזי ורביעית שאמרו

עין משפט נר מצוה

נה א מיי׳ פ״ב מהלכות מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכב סעיף ב ג:

נו ב מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סעיף ח:

נז ג מיי׳ פ״ח מהלכות טוענין ונוטען הלכה ב סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ פט סעיף ח:

נח ד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ טוענין ונוטען הלכה ד יעיין בהגהות ובמ״מ סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ לה סעיף ב ע״ש:

נט ו מיי׳ פ״ד מהלכות שכנים הלכה יא טוש״ע ח״מ סי׳ קמח סעיף ב:

ס ז מיי׳ שם הלכה י ועיין בהגהות ובמגיד משנה טוש״ע שם סעיף ח:

סא ח ט י מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעיף ב:

הגהות הב״ח

(ח) גמ׳ כדאמר רב פפא בדלייפו הכא נמי בדלייפו קשיא: (ט) שם אמר רב פפא בדלייפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין. נ״ב לעיל סוף דף ד׳ קא מצי הכא עיקר התם אגב גרלא נסבא וכן מצני ר״פ הדיינין דף מ׳ ע״ב ולפי זה ה״נ אתי שפיר: (י) רש״י ד״ה בדלייפי שבגד שלם היה. נ״ב עיין בשבועות דף מג פריך בגמ׳ אי הכי הכלה נמי ניתני ולוקמא אזורה נמי ניתני אזורה בדלייפי כתב רש״י וז״ל אזורה נמי ליתני אזורה בת עשרה אמות יש לי נידך הכלה אומר אין לך נידי אלא בת חמש חייב ולוקמא באזורה בת תמיכי הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מתא ע״ל לפירושו זה מתיישב גם כאן דקאמר טעונין בכסות בת תמיכות הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מתא הטענה כשהולה לו בכסות קטן שאינו בת תמיכות הרבה שחסרו לשם תמיכות בתפירת מתא וחזרו קטמיו בתפירת מתא ואינו ניכר: (יא) ד״ה שכן בקרקע הפ״ד: (יב) תוס׳ ד״ה ר׳ מאיר וכו׳ כמטלטלין וכן כל״ל ותיבת דמי נמחק:

מסורת הש״ס

א) לעיל ד: קדושין כו. שבועות לח: מ.; ב) (כתובות קח:) לעיל ה. שבועות לח: מ. נ״ק לה.; ג) נ״ק לה. לו.; ד) [שם לו:]; ה) [שבועות מד. וש״נ], ו) ניטין לט. סנהדרין טו. שבועות מב.; ז) [שבועות מג.], ח) לעיל ב: [וש״נ], ט) [ני׳ רי״ף ורא״ש בן לקיש], י) [שמות כב], כ) [וע״ע תוספות לעיל ד: ד״ה אין],

מוסף רש״י

זוקקין הנכסים שאין להן אחריות כו׳ לישבע עליהן. אע״ג דאין נשבעין על הקרקעות נמי, כדנפקא לן בשבועות (מב:) היכא דטענו כלים וקרקעות ומתחייב לישבע על המטלטלין, זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן. האי זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות, ולאו אבית דין (קדושין כו.) שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות לישבע עליהן, משמתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע (לעיל ד:). טענו חטים והודה שעורים פטור. דנעיגן שהאה הולאה ממין טענה כפירה, שאם טענו שאה של חטים והודה לו בשעורים פטור (לעיל ה.) אף מדמי שעורים, הרא אמר ליה חוטבא לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל גניבה (נ״ק לה.). רבן גמליאל מחייב. דלא בעי הולאה ממין הטענה (שבועות מ.). גזל בהמה והזקינה. דאשתני לגריעותא (נ״ק צה.). בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דענבא ממקרקעי דמי וקרקע הדלא בעיה ואיהי גנזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו (שם; וברשותיה דמרייה קיימי (שם צו.). המחליף פרה בחמור. דאה לעיל עמוד ג׳. שכל הנשבעין שבתורה. כל המתחייבין שבועה מן התורה, נשבעין ולא משלמין. כלומר לא מחייבה תורה שבועה לישבע ולשלם, אלא הנתבע ישבע לחובע ולא ישלם (שבועות מד.) מי שחובעים אותו ישבע ויפטר, דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא ישבע, ולא נשבע החובע ויטול (נ״ק צו. וכעי״ז שם קו. וכתובות פז:). יש דברים שהן כקרקע. מחובין לקרקע, ואינן כקרקע. דקי״ל אין נשבעין על הקרקעות ועל גפנים אלו נשבעין בהולאת מקצת הטענה (ניטין לט. וכעי״ז סנהדרין טו. ושבועות מב.). י׳ גפנים טעונות מסרתי לך. לשמור בקרקעי (ניטין לט.). ר׳ מאיר מחייב. לישבע על השאר, שהולה מקצת הטענה, אע״ג דאין נשבעין על הקרקעות, כדילפין בשבועת הדיינים (מב.) הכא כיון דאין צריכין לקרקע דעומדות ליבצר הן, כדמוקי ר׳ יוסי בר חנינא לשנויא, כבצורות דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). אמר סומכוס אפילו ברי וברי. דשייכם טוענים טענת ברי, ואפילו היכי דנתבע טוען ברי לי שאיני חייב ואפילו הכי כיון דלבי דינא מספקא מאן קאמר קושטא מולקין (נ״ק לה.).

חוץ מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן: **שנעקרו בגושיהן.** עם הקרקע שקניבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: **ולאחר שלש.** כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיתלוקו אלא לאחר שלש שניס ששטפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: **אכל כחוך שלש.** גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: **הוה קטיני.** הוו זיתים דקין ולא היה להן לא חזרענא תותייהו סילקא וירקא: **לריכא רבה.** שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: **המקבל.** למתלה: **מעשר.** תחלה כל התבואה ואח"כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: **מקבל.** למחלה: **כחוכר דמי.** כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: **מליח.** אגס: **יש קנין.** ומי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גלה: **שדה אבותיו ממש.** והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקיס לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מיתנע בהכי מלקבלה למחלה ועפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: **אכל איניש דעלמא.** אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: **ולדידיה מאי טעמא קנסוהו.** מה חטא שקנסוהו: **כדי שתהא ברה בידו.** שיחזור ויקנה מתוך שיקשה עליו המעשר יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: **א"ר ירמיה וכו'.** ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא להך דלעיל: **ונטעה.** אילנות: **ידו על התחתונה.** אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: **בשדה העשויה לנטעה.** אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: **לא בעינא.** איי חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה[מ] לי: **גלית אדעתך דניחא לך.** ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה: **הוא דאמר.** רב נחמן: **כי האי תנא.** דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר"ש בן אלעזר: בבית

[א]חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא [ב]קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ד]אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם [ה]ר' יהודה אומר [ו]"המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר [ז]"אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחוכר דמי מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי אירא ממציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם [ח]יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא [ט]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל אינש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן [י]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה [יא]איתמר [יב]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [יג]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב [יד]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה א"ל [טו]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [טז]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי [יז]רשב"ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב"ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א"ר יעקב אמר ר' יוחנן בבית

בורה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע"י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזלה בתחה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ועשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

נשדה

שנעקרו בגושיהן. [א] נקט הכי משום תוך שלש דאל"כ הוו ערלה: **ולימא** ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא כו'. והייתי קונה נטיעות קטנות בדמים מועטין ולאחר שלש היו נעשות גדולות וטוענין פירות כזיתים שלך ומאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי זיתים שלך בקרקעי פשיטא שלא הנחתים לדעת שתאכל עמי אחר שלש אח"כ אוכל גם אני עמך תוך שלש הואיל וכן גם אתה הנחתם לדעת כן בקרקעי: **ואם** אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו. אלא ישאר הזיתים שם אע"פ שלאחר ג' הכל של בעל הקרקע ובעל הקרקע יתן דמי הזיתים כמו ששוים למכור לנטיעות ולא סגי בדמי עצים שהרי לעשות פירות הן עומדין:

סברוה מאי שדה אבותיו כו'. וקסבר אין קנין ומקבל כחוכר [ב] גרלה לר"י לפרש משום דקסבר אין קנין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר ובחוכר מן הדין צריך לעשר שלא יהא פורע חובו במעשר כדאמר [ג]הרי שאנס השר את גורנו אם בחובו צריך לעשר אבל מ"ק דרבי יהודה דאמר המוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו רבי יהודה אומר אף המקבל ממליק כו' סבר יש קנין ולכך אין להחמיר במקבל אלא דוקא בחוכר החמירו מדרבנן כמו שחייבו לעשר מדרבנן את הלוקח מן הנכרי כדאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) גבי ר' שמעון שזורי למ"ד יש קנין והא [ד]דתנן בהשולח (גיטין דף מג: ושם) האריסין והחכירין כולם פטורין מן המעשר ומשמע דאפילו חלקו של חוכר פטור איכא לאוקמי בסוריא כדמשני התם (דף מז.) אמשניות טובא ואפילו חוכר פטור שם כמו בחולה לארץ דבלא שמעתתי' צריך לאוקמי התם בסוריא כיון דפטור אפילו חלקו של ישראל דלא תיקשי ההיא דמנחות ומה שהולרך ר' יהודה להזכיר שדה אבותיו אע"ג דמ"ק נמי אירי דוקא בארץ כדפרישי' דבחולה לארץ אפילו חוכר פטור הכי קאמר ליה ר' יהודה לת"ק כיון דבא"י קיימינן ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר דאין קנין דאכתי שדה אבותיו חשוב ולמאי דקאמר לעולם יש קנין ולכך אין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר לפי זה לא פליג רבי יהודה את"ק אלא מוסיף דאף המקבל ממליק מעשר ונותן לו כמו בחוכר כך גרלה לר"י לפרש דמקבל כחוכר או לאו כחוכר דמי תלוי ביש קנין ואין קנין ועיקר ור"ת פירש בע"א ודוחק: **כדי** שתהא ברה בידו. פי' שתהא ברורה בידו שעל ידי שיטורך לעשר אף חלקו של נכרי והיא חביבה בעיניו ולא יניחנה וממון שיקשה עליו הוצאת המעשר יטרח לחזר על הנכרי לנוקחה הימנו אבל ישראל אחר אם נחייבנו לעשר אף מחלק הנכרי ינחנה מלקבל דאין חביבה בעיניו ר"ת גרים שתהא

חוץ מן ההוצאה. [א] אם הוא מוציא במסיקתן ובעצירתן: **שנעקרו בגושיהן.** עם הקרקע שקניבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: **ולאחר שלש.** כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיתלוקו אלא לאחר שלש שניס ששטפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: **אכל כחוך שלש.** גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: **הוה קטיני.** הוו זיתים דקין ולא היה להן לא חזרענא תותייהו סילקא וירקא: **לריכא רבה.** שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: **המקבל.** למחלה: **מעשר.** תחלה כל התבואה ואח"כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: **מקבל.** למחלה: **כחוכר דמי.** כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: **מליח.** אגס: **יש קנין.** ומי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גלה: **שדה אבותיו ממש.** והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקיס לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מיתנע בהכי מלקבלה למחלה ועפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: **אכל איניש דעלמא.** אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: **ולדידיה מאי טעמא קנסוהו.** מה חטא שקנסוהו: **כדי שתהא ברה בידו.** שיחזור ויקנה מתוך שיקשה עליו המעשר יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: **א"ר ירמיה וכו'.** ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא להך דלעיל: **ונטעה.** אילנות: **ידו על התחתונה.** אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: **בשדה העשויה לנטעה.** אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: **לא בעינא.** איי חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה[מ] לי: **גלית אדעתך דניחא לך.** ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה: **הוא דאמר.** רב נחמן: **כי האי תנא.** דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר"ש בן אלעזר: בבית

[א]חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא [ב]קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ג]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ד]אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם [ה]ר' יהודה אומר [ו]"המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר [ז]"אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחוכר דמי מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי אירא ממציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם [ח]יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא [ט]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל אינש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן [י]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה [יא]איתמר [יב]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [יג]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב [יד]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דגדרה וקא מנטר לה א"ל [טו]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [טז]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי [יז]רשב"ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב"ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א"ר יעקב אמר ר' יוחנן בבית

בורה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה הימנו ע"י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזלה בתחה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכנו לקנוס ועשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

נשדה

מסורת הש"ס

מ) נ"א תאכל פלגא וכן לקמן. רש"ל. נ) דמאי פ"ו (מ"כ). ג) [אף] רש"ל. ד) [גיטין מז. מנחות לא. בכורות יא:]. ה) [סס], ו) כתובות פ. ע"ש. ז) [בכורות ט. וש"נ]. ח) [תוספתא ב"ק פ"י וע"ע תוס' דכתובות פפ"מ]. ט) בס"א נוסף: ניחא. י) [גיטין מד. חולין קלא.]. כ) נ"ל דתניא.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה יש קנין יאי נכי כו'. כעין זה בגליון דף פב ע"ב ומאי מ"ש להפר לפירוש הרא"ש שם:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שנעקרו בגושיהן נקט כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב דבלא גושיהן הכל לבעל הקרקע ועפמ"ש וט"ז: [ב] שם ד"ה קסברוה. נראה כו'. נ"ב ורמב"ם וס"ע כתבו כפי' רש"י:

מוסף רש"י

אין קנין לנכרי בארץ ישראל. אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ, אין קנייני קנו להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר, וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר (גיטין מז.). וידו על התחתונה. ליטול הילאה כשיעור שבח (כתובות פ.).

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קסח סעיף כ:

סג ב ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף ח:

סד ד מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' יב עור ש"ע י"ד סי' שלא סעי' קכא:

סה ה מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:

סו ו ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יב:

סז ח ט מיי' פ"י מהל' גזלה ואבדה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף ח:

סח י מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:

סט כ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ו: